

Emil Hruška

Mata Hari z Chebu

Špiónáž Anny Dienelové z Chebu.

Žena v čele rozvětvené špiónáže. - Mata Hari a „Onkel Jörg“. - Vlnohradský starosta a háj. - Tajné líčení potrvá až 12 dní.

Jednou z hlavních postav v špiónážním příběhu je žena v čele rozvětvené špiónáže. - Mata Hari a „Onkel Jörg“. - Vlnohradský starosta a háj. - Tajné líčení potrvá až 12 dní.

EDICE MAGNETKA
MAGNETKA
MAGNETKA

Článek pokračuje s dalšími detaily o špiónáži a soudním řízení. Zmínka o „Onkel Jörg“ a vlnohradském starostovi.

Emil Hruška

Mata Hari z Chebu

**PŘÍSPĚVEK K HISTORII ČESKOSLOVENSKÉ
VOJENSKÉ ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY**

**NAKLADATELSTVÍ EPOCHA
PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST**

Ediční rada Edice Magnetka:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK; Technická univerzita v Liberci)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

JUDr. František Čermák

Copyright © Emil Hruška, 2020

Cover © Vladimír Pfeifer, 2020

Photos © archiv autora, Archiv bezpečnostních složek, Emil Hruška, 2020

Czech edition © Nakladatelství Epoque, Pražská vydavatelská společnost, Praha 2020

ISBN 978-80-7557-962-1 (Nakladatelství Epoque)

ISBN 978-80-7250-839-6 (Pražská vydavatelská společnost)

Obsah

Mata Hari	7
Velká špionážní aféra odhalena!	9
Byl to Georg Le Gros...	58
Postavy a osudy	77
To nejlepší nakonec – František Jandera	86
Shrnutí na závěr	108
Prameny a literatura	109
O autorovi	110

Mata Hari

Mata Hari?

To je ale otázka!

Přece úchvatná, charismatická tanečnice, „žena vamp“, ale také fenomenální špiónka, která za první světové války přivodila obrovské škody Francii, pracujíc pro německou tajnou službu...

Ano, tak zní ve stručnosti už více než sto let tradovaná legenda, odrážející se v mnoha filmech, ve stovkách knih a tisících příspěvků v novinách, časopisech, elektronická média dnes nevyjímaje.

Ale skutečnost, rovněž podaná ve zkratce?

Mata Hari (jávsky „oko dne“ nebo též „slunce“) bylo umělecké jméno nizozemské tanečnice Margarethy Geertruidy Zelleové, narozené 7. srpna 1876.

Před první světovou válkou proslula Mata Hari v některých evropských zemích jako exotická tanečnice, jako excentrická umělkyně, vystupující před dychtivým mužským publikem mimo jiné i obnažená.

V druhém roce první světové války, tedy v roce 1915, bylo Matě Hari devětatřicet let.

Její umělecká kariéra se chýlila ke konci.

A s koncem přichází kruté zapomnění, přičemž nikoli pomalé přicházení tohoto konce bylo pro Matu Hari provázeno citelnou finanční nouzí.

Na podzim roku 1915 se Margaretha Geertruida Zelleová stala placenou agentkou německé vojenské zpravodajské služby označované „IIIb“, kterou od roku 1913 řídil plukovník Walter Nicolai (1873–1947). V této tajné službě dostala Mata Hari krycí označení „H 21“.

V roce následujícím získala Matu Hari, stále pracující pro Němce, ke spolupráci také francouzská tajná služba. Pro činnost proti svému úhlavnímu nepříteli, Německu. Takovým lidem se říkalo a říká „dvojití agenti“.

Mata Hari si chtěla utrhnout víc, než na co měla.

Ráno dne 13. února 1917 ji v hotelovém pokoji zatkla francouzská policie.

Následovalo vyšetřování a soudní proces, na jehož konci Mata Hari vyslechla rozsudek znějící: trest smrti. Popravena byla zastřelením popravčí četou dne 15. října 1917 ve Vincennes u Paříže.

Úřední dokumenty týkající se Maty Hari byly (a některé kupodivu dodnes jsou!) dlouho veřejnosti nepřístupné. Poté, co v lednu roku 1999 zveřejnili Britové některé historické materiály týkající se první světové války a britské tajné služby MI 5, vyšlo najevo, že Mata Hari neprozradila žádné důležité tajemství ani Francouzům, ale ani Němcům. Nedisponovala totiž potřebnými kontakty v klíčových vojenských a pro válku důležitých oblastech. Nikdy nebyla rafinovanou vyzvědačkou, jak se objevilo v rozsudku soudu a v pozdějších výkladech, leč mnohem spíše vítanou obětí francouzského vojenského soudu.

V době, kdy byla Mata Hari souzena, totiž válečné nadšení Francouzů citelně ochabovalo a velmi potřebným se zdál být obětní beránek, na nějž by bylo možné svalit vinu za porážky a ztráty. Mata Hari se však jako „špionka“ snažila bohužel obstát naivní a v podstatě bezvýznamnou zpravodajskou činností, přičemž byla krajně lehkomyšlná a nedokázala rozpoznat nebezpečnost svého konání. Německá válečná propaganda chtěla „případu Mata Hari“ co možná nejvíce využít a označovala Matu Hari za „oběť francouzského válečného šilenství“, při jejím romantickém oslavování a vyzdvihování.

Dodnes bývají ženy, které se dostanou do setmělého svěbytného světa vyzvědačství, či přesněji řečeno do ošidné mašinerie zpravodajské činnosti, přezdívány „Mata Hari“.

Jedna z takových se objevila v polovině třicátých let minulého století také v Československu. Jmenovala se Anna Dienelová a v dobovém tisku se jí dostalo romantické přezdívky „Mata Hari z Chebu“ nebo také „chebská Mata Hari“.

Velká špionážní aféra odhalena!

Pod senzačními titulky jako například „Odhalena velká špionážní aféra“ přinesl na začátku listopadu 1935 veškerý denní tisk publikovaný v Československé republice, tedy nejen český, obsáhlou informaci vycházející z úředního oznámení zpravodajské ústředny pražského policejního ředitelství. List *Národní politika* z neděle 3. listopadu 1935 tuto informaci opatřil titulkem „Odhalení velké špionáže ve prospěch Německa“.

České slovo toho samého dne oznamovalo: „Velká síť špionáže odhalena“, s podtitulky „Dvě velké špionážní aféry zlikvidovány/ Většina zatčených jsou členy Henleinovy strany/ Dodávali Německu za peníze zprávy o naší armádě“. „Všechny nitky, spojující špiony, se sbíhaly u Dienelové, velké přítelkyně a milenky šéfa německé zpravodajské služby Helmy [správně Helma; Ernst Helm, v té době, major, vedl pobočku vojenské zpravodajské služby Abwehr v Drážďanech, Dienelová s ním však přímo nespolupracovala – pozn. aut.]. U Dienelové, která žila v přesvědčení, že ji nemůže nikdo z práce proti republice podezírat, byl také nalezen nejzávažnější a nejobsáhlejší materiál,“ stálo mimo jiné v tomto listu.

Ještě větší pozornost věnoval uvedené úřední zprávě pražského policejního ředitelství tisk německý, především také v Německu hojně čtený regionální deník *Egerer Zeitung* (Chebské noviny). Řada z osob zatčených pro podezření z vyzvědačství ve prospěch Německa totiž pocházela buď přímo z Chebu, nebo z Chebska.

Včetně Dienelové.

Deník *Egerer Zeitung* napsal, že v Československu bylo pro podezření z vojenské zrady zatčeno 37 osob, přičemž v dané úřední zprávě jich bylo jmenovitě uvedeno 28. List (stejně jako další noviny) přinesl všechna jména a další údaje k zadrženým. Byli jimi:

Erwin Scheinost, technický úředník z Černého Potoka u Vejpřt; Marie Schmiedlová, Scheinostova milenka, pracující jako dělnice ve Vejpřtech; Gisela Scheinostová, matka Erwina Scheinosta; Otto Rauscher z Květnové u Ostrova nad Ohří, bývalý tajemník strany DNSAP, rozpuštěné úředně v roce 1933; Roman Pfob z Černého Potoka u Vejpřt; Josef Görg, soukromý úředník; Adolf Bürger, řeznický tovaryš z Vejpřt, jenž měl vylákat do Saska a tam předat gestapu vejprtského občana Antona Sackerta; Jiří Novotný, číšník z Prahy; Mada Šulcová, vychovatelka; Hermann Wolfssohn, říšský Němec; Friedrich Karl Witte, soukromý úředník z Chebu; Auguste Wittová, jeho matka; Karl Stross, pomocný úředník Městského úřadu v Chebu; Walter Zimmerhackl, obchodník z Bečova nad Teplou; Heinrich Glaser z Chomutova; Adam Böhm, technický úředník z Hazlova u Chebu; Hermann Reinl, lesník, říšský Němec; Anna Dienelová, soukromá úřednice z Chebu; Ing. Walter Fischer, technický úředník bydlící v Praze; Alexander Michalek, studující práv; Franz Wollrab, student Vysoké školy pivovarské v bavorském Freisingu; Ernst Bauer ze Znojma; Friedrich Rippl, úředník uhelné společnosti Britannia; Georg Tébenszky, železniční inspektor v.v., bydlící v Chebu; Friedrich Klee, architekt z Teplic; Rudolf Semsch, vysokoškolský student, rovněž z Teplic; Karl Kunert, obchodní zástupce bydlící v Teplicích; Franz Sassum, úředník Svazu německých pojišťoven.

Egerer Zeitung opomněl uvést to, co s gusem přinesly české listy: členství některých zatčených osob v Henleinově Sudetoněmecké straně (SdP).

Všechny noviny, české i německé, pak přinesly s dílčími obměnami toto: Anna Dienelová byla ve spojení s důstojníky říšskoněmecké zpravodajské služby a zabývala se hlavně tím, že za pomoci svých spolupracovníků získávala informace o československé armádě. V Chebu zatčený Witte spolupracoval s říšskoněmeckým kriminálním komisařem Krellmannem; Wittova činnost byla usnadněna tím, že si nedávno otevřel v Chebu informační kancelář a spolupracoval s pomocným úředníkem městského úřadu Strossem, který pracoval v přihlašovací kanceláři a měl k dispozici evidenci obyvatel. Stross byl ve spojení s Scheinostem, kterému bylo prokázáno, že na svém motocyklu cestoval za svými spolupracovníky jak po Čechách, tak

po Moravě a Slovensku. Jenže Witte, Stross a někteří další měli s Annou Dienelovou jen velmi vágní a blíže neurčené spojení.

Podle výchozí úřední zprávy bylo vyšetřování vedeno už osm měsíců. Anna Dienelová a Georg (v českém tisku uváděný jako Jiří) Tébenszky byli zatčeni už koncem února 1935. O Dienelové se čtenáři mohli dále dovědět, že se často pohybovala v restauracích, a to hlavně ve společnosti důstojníků. Byť jen náhodná známost s ní, ačkoliv byla jen formálního charakteru, vedla k penzionování nebo přeložení některých československých důstojníků. Sedmašedesátiletého Tébenszkyho využívala Dienelová hlavně proto, aby kryl její činnost. Podnikla s ním, coby se „strýčkem“, více cest včetně zahraničních, přesněji do Německa. V Tébenszkyho chebském bytě byly údajně nalezeny, a to schovány v klavíru, písemnosti patřící Dienelové.

K zatčení dalších osob z Chebu a okolí mělo dojít teprve nedávno. „Sdělením jmen 28 zatčených by mohl vzniknout dojem, že se jedná o jednotnou aféru,“ komentoval úřední zprávu – a řekněme, že v tomto případě objektivně – deník *Egerer Zeitung*. „Ve skutečnosti se může jednat o čtyři nebo pět skupin, a v žádném případě není jisté, že různé, nyní odhalené záležitosti, spolu souvisí. Takto je vyšetřování vedené proti první skupině zatčených, ke které patří Anna Dienelová a drážní inspektor Tébenszky, už uzavřeno a proces proti těmto dvěma, a ještě sedmi dalším osobám, jak slyšíme, začne už tento pátek. Ostatní špionážní záležitosti se částečně nacházejí ještě ve stadiu předběžného vyšetřování.“

PROČ TAKOVÁ PUBLICITA?

Zveřejnění příslušnosti některých zatčených osob k Sudetoněmecké straně bylo neobvyklé.

A politicky zjevně tendenční.

Důvod?

Rok 1935 byl z hlediska rozšiřování síly a vlivu SdP přelomový. Tento rok začínal ve znamení blížících se parlamentních voleb; tato událost hluboce ovlivnila na další tři roky celý vnitropolitický vývoj v Československu. Vedení Sudetoněmecké vlastenecké fronty oznámilo 2. května 1935 směrnicí č. 97, že s ohledem na blížící se volby mění název na Sudetoněmecká strana (*Sudetendeutsche Partei* – SdP).

Při parlamentních volbách, které proběhly 19. května 1935, získala SdP více než jeden milion hlasů, a tím 44 poslaneckých mandátů. SdP se tak stala nejen nejsilnější německou stranou, nýbrž z hlediska počtu získaných hlasů nejsilnější politickou stranou v ČSR vůbec. Šlo o úspěch, který všechny překvapil – včetně samotné SdP. Vzhledem k tomu, že růst její politické síly byl provázán s rozmachem protistátní a prohitlerovské aktivity sudetských Němců, hledala státní moc prostředky a způsoby, jak tomu čelit.

Plukovník František Moravec, v druhé polovině třicátých let šéf pátrací skupiny II. oddělení Hlavního štábu Československé armády, tedy vojenské zpravodajské služby, uvedl ve svých pamětech *Špión, jemuž nevěřili*: „Obrovská výzvědná ofenzíva proti Československu ze strany Německa započala v roce 1935. Německá zpravodajská organizace, kompetentní, dobře organizovaná, s dlouhou a dobrou tradicí, měla na své straně velké výhody. Zaprvé tu byl rozdíl mezi politickým a sociálním systémem obou zemí – policejní stát proti státu demokratickému – který postavil Československo do nevýhody, nehledě už vůbec na rozdíl ve velikosti obou zemí. Pak tu byla německá národní menšina, čítající dva a půl milionu osob, které žily v kompaktních pohraničních úsecích Čech a Moravy. Tato menšina vytvořila jedinečnou operační situaci pro německou zpravodajskou službu. Mnoho sudetských Němců žilo v průmyslových a vojenských střediscích. Mnoho jich mělo čistě česká jména, mnozí vychodili české školy a mluvili bezvadně česky. Dobře řízení operačními orgány Abwehru, stovky těchto nenápadných občanů vyhledávalo vhodné české a slovenské typy a dodávalo o nich své organizaci potřebné informace jako základ pro počátek náborové operace. [...] Proti Československu operovaly tři ústředny Abwehru. Jedna byla umístěna ve Vratislavi a zaměřovala svou činnost proti Moravě. Druhá v Drážďanech operovala proti Čechám ze severu, a další v Mnichově, zaměřená na jižní a západní Čechy. [...] Německé velvyslanectví v Praze, německé konzuláty v zemi i německá univerzita v Praze byly všechny zapojeny do německé zpravodajské činnosti.“

Rozsáhlé náborové pole měla německá zpravodajská služba, a to nejen vojenská, v mladých sudetských Němcích, horujících pro nacistický

režim a „velké Německo“. V této souvislosti Moravec napsal: „Německá zpravodajská služba pracující proti Československu těžila z vášnivého, přímo nepřičetného nadšení, které nacismus inspiroval v mladých lidech. Němečtí vysokoškoláci studující na německé univerzitě v Praze byli silně postiženi. Už v listopadu 1934 jsme zatkli dva studenty, kteří na sebe přivolali pozornost tím, že kladli podezřelé otázky vojákům ve vojenském táboře v Milovicích. Byli to mládenci kolem dvaceti, ve špionáži úplně nezkušení, kteří se při výslechu ihned podřekli a učinili přiznání. Konstatovali pak, že jsou členy univerzitní organizace, která sbírá vojenské a hospodářské informace a posílá je buď německému velvyslanectví v Praze, nebo přímo na různé krycí adresy do Říše. Na podkladě výpovědi těchto dvou studentů bylo zatčeno asi 50 německých vysokoškoláků. Jejich výslech byl proveden v několika málo hodinách velmi jednoduchým způsobem. Rozesazení u velkých stolů v jednom prostorném sále v hlavním štábu, studenti seděli a vypisovali podrobnosti své zrádné činnosti v groteskní parodii univerzitní zkoušky. Jejich zločin a jeho důsledky jim velkou hlavu nedělaly. Zato měli starost, zda jejich jména budou uveřejněna v novinách, neboť jim záleželo na tom, aby se lidé v Říši dozvěděli, jak oni pro Führera pracují a obětují se. Jiná velká skupina z německé univerzity, včetně své organizátorky a kurýrky, sudetské Němky Anny Dienelové, byla zatčena v roce 1935. Dienelová, asi třiadvacetiletá dívka z Chebu, měla přezdívku „chebská Mata Hari“. Jejím rajonem byly pražské noční lokály, jejím úkolem zprostředkování styku mezi studenty a drážďanskou odbočkou Abwehru [správně mnichovskou – pozn. aut.]. Při zatčení byla podrobena osobní prohlídce a ukázalo se, že měla zpravodajské dotazníky Abwehru – seznamy a popisy vyžadovaných zpravodajských informací – schované ve spodním prádle a mikrofilm se jmény osob patřících do sítě srolovány v kapesníku [ovšem o nějaké centralizované „špionážní síti“ nemohlo být v tomto případě řeči – pozn. aut.].“

Byla-li tedy po ruce velká, košatá a k tomu ještě přifukovaná špionážní aféra, budiž patřičně pro zájmy československého státu využita. Šlo o projev politické vůle státních orgánů podmíněný hrozbou nacismu, bez ohledu na to – či právě proto –, jakého dosáhla SdP volebního výsledku a jak silný klub měla v Poslanecké sněmovně,

neboť – Moravcovými slovy – sudetský problém „se stával postupně životní otázkou bezpečnosti státu a přímo jeho existence“.

INTERPELACE!

Vedení Sudetoněmecké strany nařídilo svým členům Poslanecké sněmovny, aby neprodleně podali naléhavou interpelaci „stran zpráv ze dne 3. listopadu 1935 o vyzvědačství“ určenou ministrům vnitřní spravedlnosti a národní obrany. Stalo se tak 7. listopadu 1935.

Naléhavá interpelace, náležitě ostře formulovaná, zněla takto: „V ranních listech z neděle dne 3. listopadu 1935 uveřejnila pražská politická policie zprávy o ohromném vyzvědačství ve prospěch Německa. Podle těchto zpráv bylo při pátrání zatčeno 28 osob a proti všem byla podána žaloba pro zločin podle § 6, odst. 2, zákona na ochranu republiky. Ve zprávě byla postupně uvedena jména zatčených. U 4 zatčených bylo výslovně uvedeno, že jsou členy Sudetoněmecké strany. Tato zpráva měla zhoubný účinek ve veřejném mínění, jak jest zřejmo jak z časopisů, tak z odezvy dosavadních řečí ve sněmovně. Především způsobila, že se porůznu lidé domnívali, že sama sudetskoněmecká (sic!) strana se účastní na vyzvědačství. Jest samo sebou neobvyklé, 1. že se taková zpráva vydává úředně a 2. že se zneužívá úřední zprávy, aby se dělala nálada proti určité politické straně. Kromě toho jest však tato zpráva nehorázná, posuzuje-li se podle platných ustanovení zákona. Zpráva slučuje četná trestní řízení a budí tak dojem, jako by šlo ohromnou věc v největších rozměrech. Ve skutečnosti jde o několik řízení, z nichž dlužno především zdůraznit řízení proti Anně Dienelové a druhům.“

Nutno říci, že dobře formulovaná a věcná interpelace sudetoněmeckých poslanců se dále zabývala údajným uvedením na pravou míru některých skutečností obsažených v oficiální policejní zprávě, přičemž jisto prý jest, že „1. pražská politická policie zprávou o vedeném trestním řízení do něho zasáhla proti zákonu, 2. že pražská politická policie uveřejnila tuto zprávu tak, že směřuje výlučně proti určité politické straně, čímž tato zpráva získala ráz vnitropolitické akce a jednostranné zaujatosti. Podle četných tvrzení jednala politická policie v dohodě se zpravodajským oddělením ministerstva

národní obrany. Podepsaní táží se tedy pánů ministrů vnitra, národní obrany a spravedlnosti: 1. Jsou příslušní páni ministři ochotni zjistit, jak se věci mají? 2. Jest zvláště pan ministr vnitra a pan ministr národní obrany ochoten pohnati k odpovědnosti viníky za tuto zprávu odpovědné? 3. Jest pan ministr spravedlnosti ochoten pohnati k odpovědnosti příslušné státní zastupitelství, poněvadž proti této zprávě nic nepodniklo? 4. Jsou páni ministři vnitra, národní obrany a spravedlnosti ochotni učinit opatření, aby se příště již neopakovaly takové protizákonné činy a svévolnosti podřízených činitelů? 5. Jest pan ministr vnitra ochoten uveřejnit výsledek vyšetřování ve zprávě pražské policie, obsahující rovněž úřední opravu, a tak poučit veřejnost, která byla uvedena v hrubý omyl? Naléhavost interpelace odůvodňujeme rozčilením obyvatelstva.“ Podepsáno bylo 50 poslanců za Sudetoněmeckou stranu a za její sesterskou Karpatoněmeckou stranu, působící na Slovensku.

Odpověď na tuto interpelaci (vypracovanou poněkud těžkopádně stylem „chytrá horákyně“ prezídiem ministerstva vnitra, a to v duchu latentně až škodolibém) předložili tři oslovení ministři společně. Stálo v ní: „Policejní ředitelství v Praze pozorovalo, že ve veřejnosti šíří se různé poplašné pověsti o hromadném zatýkání osob, pracujících proti státu, a vydalo proto v interpelaci uvedenou úřední zprávu, aby touto vlastní zprávou veřejnost uklidnilo a zamezilo další šíření nesprávných dohadů a falešných pověstí. Postup tento není neobvyklý, neboť úřední zprávy o provedených vyšetřováních se vydávají častěji, někdy i periodicky. Policejní ředitelství pokládalo dále za nutné, uvést ve zprávě též jména všech vyšetřovaných osob, neboť se důvodně obávalo, že vydáním zprávy povšechného znění by se žádaného účelu nedosáhlo a že by naopak taková zpráva mohla býti opět jen příčinou k dalším znepokojujícím domněnkám. Nebylo také příčiny, aby u čtyř zatčených osob nebyla uvedena jejich politická příslušnost, kterou dotyčné osoby ostatně samy protokolárně doznaly a která byla též prokázána legitimacemi u nich nalezenými. Domněnka, že stalo se tak proto, aby byla vzbuzena nálada, resp. zaujatost proti určité politické straně, nemá podkladu. Žádaný účel byl též zprávou dosažen, jak patrně ze zpráv tisku, v němž bylo s uspokojením poukazováno na pohotovost policejních orgánů,